

У нашому випадку коефіцієнт кореляції розраховується за такою формулою:

$$r = \frac{\sum xy - \frac{\sum x \sum y}{n}}{\sqrt{(\sum x^2 - \frac{(\sum x)^2}{n})(\sum y^2 - \frac{(\sum y)^2}{n})}} \quad (8)$$

Використовуючи результати розрахунків по табл. 3, а також додаткові розрахунки, одержимо такі результати:

$$r = \frac{900559,10 - \frac{27031,8 * 356,0}{12}}{\sqrt{(68382958,22 - \frac{27031,8 * 27031,8}{12})(11859,78 - \frac{356,0 * 356,0}{12})}} = 0,99.$$

Коефіцієнт кореляції може приймати значення від 0 до 1. Чим ближче величина до 1, тим більш тісний зв'язок між явищами, що вивчаються, і навпаки. У даному випадку величина коефіцієнта кореляції абсолютна (0,99). Це дозволяє зробити висновок про те, що товарний випуск – основний чинник, від якого в даному випадку залежить рівень прибутку.

Квадрат коефіцієнта кореляції має назву коефіцієнта детермінації

$$d = r^2 = 0,99 * 0,99 = 0,98.$$

Це означає, що прибуток підприємства ПАТ «ЗАПОРІЖТРАНСФОРМАТОР» на 98% залежить від товарного випуску, а на частку інших чинників припадає лише 2%. З економічної точки зору це є виправданою ситуацією тому, що доход від реалізації продукції, або товарний випуск продукції підприємства формується як ціна виробу помножена на кількість виробів, що реалізовані у звітному періоді. Ціна ж виробу складається із собівартості та норми прибутку.

Взагалі ж вважаємо, що математично обґрунтовані методи фінансового менеджменту можуть бути застосовані в технології розробки та удосконаленні фінансової стратегії розвитку підприємства ПАТ «ЗАПОРІЖТРАНСФОРМАТОР» і дозволять більш детально підходити до вирішення таких питань, як залучення короткострокових позикових коштів у гос-

подарську діяльність підприємства з метою отримання додаткового приросту показника рентабельності власного капіталу.

IV. Висновки.

1. Дослідження фінансово-господарської діяльності підприємства ПАТ «ЗАПОРІЖТРАНСФОРМАТОР» дозволяє запропонувати певні заходи щодо удосконалення інвестиційної стратегії розвитку підприємства за допомогою інструментарію фінансового менеджменту.

2. За результатами розрахунку маємо: зниження коефіцієнта чистої рентабельності продажів і показника ресурсовіддачі, показник рентабельності власного капіталу знизився на 0,5528 і 0,0149 пункта відповідно. Зміна рівня коефіцієнта фінансової залежності привела до збільшення коефіцієнта рентабельності власного капіталу на 0,0371 пункта. У цих розрахунках черговий раз простежується пропорційний зв'язок між коефіцієнтом фінансової залежності підприємства і зміною рентабельності власного капіталу: збільшення ступеня фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування приводить до зростання рентабельності власного капіталу. Вважаємо, що інструментарій інтегрального фінансового аналізу може бути використаний з метою удосконалення фінансової стратегії підприємства ПАТ «ЗАПОРІЖТРАНСФОРМАТОР».

3. Висока фінансова стійкість підприємства – об'єкта інвестування – чи не найважливіший чинник, що впливає на прийняття рішення потенційним інвестором. Тому зміцнення фінансової стійкості має важливе значення для покращення інвестиційної привабливості. Фінансову стійкість можна покращити, збільшуючи розмір власного оборотного капіталу та зменшуючи поточні зобов'язання.

Список використаних джерел

1. Соколенко С.І. Глобалізація і економіка України / С.І. Соколенко. – К.: Логос, 1999. – 568 с.
2. Фатфудинов Р.А. Стратегический менеджмент: учебник / Р.А. Фатфудинов. – М.: Бизнес школа «Интел-Синтез», 1998. – 416 с.

В. Ф. Столяров
академік АЕН України
м. Чернівці

О. В. Шинкарюк
м. Київ

ПРОВІДНІ СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ «ЖИТТЯМ ПО-НОВОМУ» (в умовах децентралізації влади)

Наша країна –
Єдина родина

Актуальність проблеми. Одним з головних девізів виборів нового Президента України в 2014 році став вислів «Жити по-новому», практична реалізація якого потребує відповідного науково-методичного забезпечення.

Наукові надбання Науково-дослідного економічного інституту Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, Науково-дослідного фінансового інституту ДНУ «Академія фінансового управління» Міністерства фінансів України, Приватного вищого навчального закладу «Буковинський університет»,

Інституту природної економіки ім. В.І. Вернадського та Інституту фізичної економіки ім. С.А. Подолинського за роки незалежності нашої держави дозволяють визначити провідні складові та основи формування організаційно-економічного і фінансового механізму державного управління «Життям по-новому».

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення тенденцій людського розвитку на національному і регіональному рівнях та обґрунтування рекомендацій і пропозицій щодо підвищення результативності та ефективності державного управління соці-

ально-економічним розвитком адміністративно-територіальних утворень в умовах децентралізації влади.

Особлива увага буде приділена дослідженню бюджетного федералізму з бюджетним централізмом з визначенням їх меж та принципів взаємодії.

Виклад основного матеріалу.

Глобальний, національний та регіональний вимір життя в Україні

Програми розвитку ООН (ПРООН) з 1990 року щорічно публікують свої Глобальні Звіти про людський розвиток, а розрахунки Індексу людського розвитку (ІЛР) для України були вперше включені у Глобальний Звіт з людського розвитку 1993 року.

Україна першою з держав Центральної та Східної Європи, а також серед країн-членів СНД прийняла Концепцію людського розвитку як органічну складову Концепції сталого розвитку в глобальному та національному вимірі та як основу цивілізаційного прогресу. Так, вже у 1995 році було вперше опубліковано Національний звіт про людський розвиток в Україні, підготовлений під егідою ПРООН, які від того часу готуються раз на два роки.

Науковою базою Концепції сталого розвитку України є Концепція ноосфери, яку розробив видатний український вчений світового рівня, академік Володимир Іванович Вернадський ще на початку ХХ століття, і суть якої полягає в обов'язковій узгодженості людського (тобто соціального), екологічного і економічного розвитку таким чином, щоб від покоління до покоління не зменшувалась якість і безпека життя людей, не погіршувався стан довкілля і відбувався соціальний прогрес.

Формування механізму державного управління життям «по-новому» повинно базуватись *на національній системі цінностей* з орієнтацією на відповідність сучасним уявленням про напрями сталого розвитку людства, виражених у девізі ЕКСПО-2005 – «Мудрість природи». Цей девіз розкривають три органічних складових: Матриця природи; Мистецтво життя; Розвиток екоспільнот.

Матриця природи – це розуміння механізмів природи як складного взаємовідношення між життям, інформацією і всесвітом.

Мистецтво життя – це розуміння механізмів природи, яке знайдено в світових культурах, мистецтві, соціальних нормах і технологічній етиці у минулому і сьогодні, що відкриває можливості для майбутнього.

Розвиток екоспільнот – це створення нового способу життя, у якому суспільство і уряд планують та розвивають національне виробництво, споживання, розвиток і охорону природи для підтримки саме того способу життя, яке забезпечує гармонію людини з природою.

Національна система цінностей України призвана забезпечити збереження різноманітних індивідуальних особливостей населення кожного регіону, його моральних засад: *духовності й освіченості, історичної спадщини і територіальної цілісності, звичаїв і традицій, культури і світогляду, мирного менталітету та етичних цінностей, а також взаємообумовленого емерджентного розвитку регіонів держави як єдиного органічного цілого («Наша країна – єдина родина!»)* [1].

На національному рівні Індекси людського розвитку обчислюються згідно з методикою ПРООН за даними про стан здоров'я, рівень освіти і добробут населення. Характеристику здоров'я дає показник

середньої очікуваної тривалості життя при народженні, освіти – показники писемності дорослого населення і охоплення навчанням (шкільним і післяшкільним) відповідних його вікових груп, добробуту – обсяг ВВП за паритетом купівельної спроможності в розрахунку на душу населення.

У Глобальному Звіті з людського розвитку 1993 року Україна входила до складу країн з високим рівнем людського розвитку (таких країн було 55) і посідала 45 місце зі 174 країн і територій [2].

У 2013 році до групи країн з високим рівнем людського розвитку входило 54 країни (поряд із 47 країнами з надзвичайно високим рівнем людського розвитку). Україна займала 83 місце зі 187 країн і територій (значення ІЛР склали 0,734). У цьому році за ІЛР Білорусь займала 53 місце (0,786), а Російська Федерація – 57 місце (значення ІЛР – 0,778).

У 2013 році до перших десяти країн з надзвичайно високим рівнем людського розвитку входили Норвегія, Австралія, Швейцарія, Нідерланди, США, Германія, Нова Зеландія, Канада, Сінгапур, Данія, а до першої десятки країн з високим рівнем людського розвитку входили Уругвай, Багамські острови, Чорногорія, Білорусь, Румунія, Лівія, Оман, Росія, Болгарія, Барбадос [3].

Абсолютне значення зведеного ІЛР України за розрахунками 1990 року дорівнювало 0,844. Десятирічна криза зумовила різке зниження показників середньодушового ВВП й істотне скорочення тривалості життя. А найгірші рейтингові показники припали на 1995 рік – 102 місце (Глобальний Звіт з людського розвитку 1998 року).

Після того як Україна здобула незалежність, держава пройшла крізь дуже важку соціально-економічну кризу, під час якої погіршилися всі економічні показники та зменшився рівень життя людей. Але з 1999 року почалося економічне зростання, яке повинно було привести до підвищення життєвого рівня більшості українців.

У 2005 році Глобальний Звіт про людський розвиток констатував – замість прогнозованого поліпшення й підняття на дві-п'ять сходинок Україна опинилася на 78 місці з індексом 0,766. У 2006 році Україна зайняла 77 місце в світовому Індексі людського розвитку, а в 2007 році – 76 місце.

За період з 1990 по 2010 рік значення ІЛР для України зменшилось з 0,844 до 0,710, тобто на 13,4% відсотка, або в середньому на 0,67 відсотка за рік. Протягом цього періоду в Україні очікувана тривалість життя при народженні зменшилася приблизно на 1 рік, середня тривалість навчання зросла більш ніж на 2 роки, очікувана тривалість навчання – також більш, ніж на 2 роки. Валовий національний дохід (ВНД) у розрахунку на одну особу в країні зменшився на 28% [4].

На регіональному рівні в Україні з 1999 року розраховуються також Індекси регіонального людського розвитку (ІРЛР) за адміністративно-територіальним устроєм держави: по 24 адміністративним областям, АР Крим, м. Києву і м. Севастополю.

Методологія розрахунку ІРЛР також ґрунтується на мінімальному наборі показників, які відображають ключові можливості у забезпеченні всього процесу людського розвитку на даній території: прожити довге й здорове життя (вимір – довголіття); набути, розширювати й оновлювати знання (вимір – освіченість); мати доступ до засобів існування, що забезпечують гідний рівень життя (вимір – матеріальний рівень життя).

Національна методика розрахунку ІРЛР, яка була затверджена Спільною Постановою Колегії Держкомстату України та Президії НАН України в 2001 році, передбачала визначення узагальнюючих індикаторів дев'яти основних аспектів регіонального людського розвитку: демографічний розвиток, розвиток ринку праці, матеріальний добробут населення, умови проживання населення, рівень освіти населення, стан та охорона здоров'я, соціальне середовище, екологічна ситуація, фінансування людського розвитку.

Державна служба статистики України, починаючи з 1999 року, видає щорічний статистичний бюлетень «Регіональний людський розвиток» з розрахунками ІРЛР за всіма аспектами людського розвитку в розрізі адміністративно-територіального устрою України.

За результатами рейтингової оцінки ІРЛР в 2011 році за 9 основними аспектами Державною службою статистики України було виділено 3 групи регіонів [4]:

регіони-лідери, які за результатами розрахунку Індексу людського розвитку посідають перші 5 місць; регіони основної групи (18 регіонів), які за результатами розрахунку Індексу людського розвитку займають з 6 по 23 місце;

регіони-аутсайтери, які за інтегральними розрахунками займають 4 останні місця.

Перше місце з великим відривом – за даними 1999–2011 років – упевнено займав м. Київ, якому належать перші позиції за інтегральними індексами демографічного розвитку, матеріального добробуту, умов проживання населення, рівня освіти та фінансування людського розвитку.

Наступне місце належало м. Севастополю (перше місце за розвитком ринку праці та охороною здоров'я, друга позиція – за демографічним розвитком, рівнем освіти та умовами проживання населення, високі місця за фінансуванням людського розвитку та матеріальним добробутом).

Третє місце посіла Харківська область: друга позиція у рейтингу за розвитком ринку праці, третя – за рівнем освіти; досить високі місця за рівнем матеріального добробуту, умовами проживання та охороною здоров'я. Але за абсолютними показниками індексу їх домінування є не таким виразним, як позиція м. Києва (0,674).

Київська область входила до п'ятірки лідерів за індексами демографічного розвитку, матеріального добробуту, умов проживання, освіти та фінансування людського розвитку. Негативними сторонами у загальному індексі регіону є соціальне середовище та розвиток ринку праці.

Полтавська область займала 4 місце за індексом фінансування людського розвитку та мала відносно великі значення за оцінкою інших блоків. Слід зазначити, що область практично не має складових, які суттєво негативно впливають на її розвиток.

На протилежному фланзі шкали – Донецька (27 місце), Луганська (26 місце) та Житомирська (25 місце) області, які помітно відставали за індексами людського розвитку від більшості регіонів України. Слід також зазначити, що за останні роки значно погіршились позиції Вінницької (з 2005 року 21–26 місце) та Житомирської (25 місце у 2010 році – найнижча позиція за всі роки розрахунків) областей, які на єдиній шкалі інтегрального індексу регіонального людського розвитку в 2011 році не набагато випередили аутсайдерів – Донецьку та Луганську області.

У 2011–2012 роках найбільш болючими для Донецької області залишалися проблеми поліпшення

демографічної ситуації (23 місце), умов проживання населення (24 місце) та стан навколишнього природного середовища (27 місце).

У 2011 році Луганська область входила до трійки аутсайдерів за аспектами демографічного розвитку (25 місце), умов проживання населення (26 місце), рівня освіти (25 місце). Незадовільними для області були індекси природного середовища (27 місце) та соціальної сфери (20 місце).

Логічно стверджувати, що динаміка показників-дестимуляторів регіонального людського розвитку в Донецькій та Луганській областях обумовлює та формує виникнення і розповсюдження основних видів девіантної поведінки індивідів і соціальних груп, у першу чергу, економічної злочинності, моніторинг якої здійснюють органи правоохоронної системи (Міністерство внутрішніх справ України, прокуратура, судові органи), а також алкоголізму і наркоманії, самогубств і проституції та інших деструктивних соціальних явищ.

Так, гострі проблеми соціально-економічного розвитку Донецької області визначаються несприятливою екологічною ситуацією. Стан навколишнього середовища регіону став одним з головних чинників, який характеризує проблеми демографічного розвитку – низьку тривалість життя і високі показники смертності немовлят і перинатальної смертності.

В області має місце високий рівень професійних захворювань шахтарів, металургів, працівників хімічної галузі. На незадовільну оцінку також впливає низький рівень умов проживання: висока щільність населення накладається на низьку забезпеченість житлом і його комфортність, недостатність лікарняних ліжок і станцій швидкої допомоги.

У Луганській області ситуація характеризується також незадовільними показниками умов проживання населення – облаштуваністю житла, щільністю доріг і телефонізації. На низький рівень освіти впливає низький рівень охоплення дітей початковою і базовою середньою освітою. У регіоні спостерігається також незадовільна демографічна ситуація: негативний показник міграції і низька середня очікувана тривалість життя, високий рівень професійних захворювань і захворювань на туберкульоз.

Тобто визначальними факторами показників-дестимуляторів регіонального людського розвитку в Донецькій і Луганській областях слід вважати стан навколишнього природного середовища, правоохоронної системи та системи охорони здоров'я, регіональних ринків праці. Саме ці фактори ґрунтуються на деструктивній культурі окремих верств місцевого населення і суперечать морально-етичним і гуманітарним нормам національної системи цінностей.

Економічна злочинність в регіонах України характеризується наявністю осередків їх виникнення та розповсюдження. За даними Міністерства внутрішніх справ України в 2011–2012 роках такими осередками логічно вважати Луганську, Донецьку, Одеську та Дніпропетровську області [5].

Загалом для територіальної диференціації економічної злочинності в розрізі регіонів України характерна ідентична тенденція, як і у випадку загальної злочинності: кількість злочинів у розрахунку на 10 тис. населення зростало в напрямку з Північного заходу на Південний схід. Причому більш високим рівнем економічної злочинності порівняно з сусідніми регіонами характеризувалися Львівська, Житомирська та Вінницька області (у 2011 році), Львівська, Одеська області, АР Крим (у 2012 році).

У 2012 році було затверджено нову Методику вимірювання регіонального людського розвитку в Україні. До розрахунку регіонального індексу людського розвитку включено 33 показники, які були об'єднані у 6 блоків відповідно до основних аспектів людського розвитку: відтворення населення; соціальне становище; комфортне життя; добробут; гідна праця; освіта. Експериментальні розрахунки регіонального людського розвитку за цією методикою були здійснені починаючи з 2004 року [6].

За результатами рейтингової оцінки ІРЛР Державною службою статистики України в 2012 році за 6 основними аспектами регіонального людського розвитку були отримані такі результати.

Перше місце упродовж 2004-2009 років займала Закарпатська область, яка посідала перші позиції за інтегральним індексом комфортного проживання. У 2010-2012 роках перше місце належало Харківській області. Високий ранг області пояснюється найкращими показниками освіти та добробуту населення. Наступне місце належить Чернівецькій області (перші позиції за розвитком соціального середовища та добробуту).

Натомість на останніх місцях розташовані Житомирська область (найгірші показники добробуту, освіти, ринку праці та відтворення населення), Кіровоградська область (низькі показники відтворення населення та соціального середовища) та Херсонська область (низькі показники соціального середовища, добробуту та відтворення населення).

Таким чином, результати розрахунків Індексів регіонального людського розвитку (ІРЛР) можуть слугувати основою для визначення ключових проблем та пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку для кожного регіону та держави в цілому, виходячи з завдань збереження і подальшого розвитку складових національної системи цінностей.

Кількісні значення складових ІРЛР певною мірою відображають також ефективність діяльності органів державної влади щодо розвитку людського потенціалу відповідного регіону, особливо в умовах переходу України до парламентсько-президентської моделі побудови системи державної влади, проведення адміністративно-територіальної реформи і пов'язаним з цим зростанням ролі місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування в регіональному людському розвитку, як провідна ланка в соціально-економічному розвитку регіонів.

Найсильніший вплив на визначення місця регіону на єдиній шкалі індексів регіонального людського розвитку мають рівень освіти, умови проживання та матеріальний добробут населення. Найменш помітним є вплив індикаторів ринку праці. Ймовірно це пояснюється тим, що опосередковано ситуація на ринку праці визначає місце регіону на шкалі індексів людського розвитку через матеріальний добробут і меншою мірою – через умови проживання [7-9].

Цільовими показниками соціально-економічного розвитку регіону, як і національного господарства в цілому, є показники рівня, стандарту і якості життя населення. Саме вони з найбільшою змістовною адекватністю відображають соціальну спрямованість всіх змін, що відбуваються в регіоні.

Рівень життя – це комплексний показник, що характеризує досягнуте задоволення матеріальних і духовних потреб людини і суспільства в цілому, відображаючи в кінцевому результаті добробут населення. Причому структура матеріальних і духовних потреб людини адекватна структурі людської діяльності, початковим моментом і метою якої є їх задоволення.

Стандарт життя – це соціально прийнятий норматив рівня життя. У ряді держав існують офіційні певні стандарти життя і, крім того, кожна соціальна група і спільність та навіть кожна людина має свій власний суб'єктивний стандарт. Стандарт життя також змінюється із часом, але ця зміна відбувається дискретно у міру якісної зміни соціально-економічної системи.

Якість життя – це співвідношення рівня життя та прийнятого стандарту. Цей критерій показує ступінь задоволення потреб, а оскільки потреби виникають тільки за наявності потенційних можливостей, то якість життя фактично відображає рівень рівноваги соціально-економічної системи і характеризує рівень соціальної напруги.

Диференціація регіонів України за рівнем людського розвитку – це найбільш комплексний індикатор оцінки ефективності державної регіональної політики, яка здійснюється за основними складовими людського розвитку: станом охорони здоров'я та демографічною ситуацією, рівнем освіти та розвитком системи освіти, станом ринку праці та рівнем добробуту.

При цьому показники соціально-економічного розвитку регіону стають не тільки функцією виключно природних ресурсів, капіталу та організаційно-технічних факторів, а й результатом реалізації соціального капіталу – освіченості, здоров'я, культури, історичної спадщини населення, свідомості здійснення екологізації виробництва й управління в підприємницькій діяльності та інше.

Перехід до розробки Національної та регіональних програм людського розвитку

Українська наука накопичила відповідне науково-методичне та інформаційно-статистичне забезпечення оцінки людського розвитку як держави в цілому, так і її регіонів [7-9].

Використання національних методик розрахунків ІРЛР забезпечило обґрунтованість порівнянь соціально-економічного розвитку окремих регіонів України, наукове забезпечення систематичних розрахунків індексів людського розвитку регіонів, визначення кожного регіону на універсальній шкалі, яка дозволяє виконувати методологічно коректні співставлення як за інтегральним індексом, так і за кожним із окремих аспектів людського розвитку.

Завдяки цьому результати рейтингових оцінок ІРЛР *доцільно почати використовувати* для суттєвого підвищення результативності та ефективності державного регулювання національної економіки, в першу чергу, для визначення пріоритетів, обсягів та структури фінансування складових людського розвитку в процесі розробки коротко-, середньо- та довгострокових планів і програм соціально-економічного розвитку регіонів та держави в цілому.

Наукове та практичне розв'язання проблем державного регулювання людського розвитку в регіонах України на загальнодержавному та територіальних рівнях *рекомендується здійснювати* у складі Програм та Прогнозів соціально-економічного розвитку, Державного та місцевих бюджетів з використанням механізму державно-приватного партнерства [11-12].

Поряд з моніторингом та аналітичними оцінками фактичних рівнів ІЛР і ІРЛР *доречно реалізувати* перехід до їх прогнозування, планування та фінансування у складі Національної та регіональних програм людського розвитку на 3, 5 та 10 років, які повинні стати центральними серед Програм соціально-еконо-

мічного розвитку та Бюджетних програм на ці ж періоди на загальнодержавному та територіальних рівнях державного регулювання соціально-економічних процесів.

Ознаками виділення підпрограм Програм людського розвитку *доречно визначити* аспекти людського розвитку на національному та регіональних рівнях, які одночасно є факторами формування обсягів і структури регіональних фінансових ресурсів [13].

Складові узагальнюючих індикаторів підпрограм доцільно поділити на основні показники (використовуються у розрахунках) та профільні показники (визначають зміст людського розвитку), які одночасно будуть *обставинами факторів* формування обсягів і структури регіональних фінансових ресурсів.

Показники-стимулятори, зростання яких буде сприяти збільшенню Індексу регіонального людського розвитку, та показники-дестимулятори, зростання яких бути супроводжуватися його зниженням, одночасно стануть *параметрами факторів* формування обсягів та структури регіональних фінансових ресурсів [14].

У бюджетній системі України застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі на макро- та мікрорівні базується на програмній класифікації видатків державного та місцевих бюджетів, суть і зміст якої реалізується у визначенні переліку бюджетних програм. Якщо послідовно застосовувати ознаки визначення підпрограм у запропонованих Національній та регіональних програмах людського розвитку, то завдяки практичній реалізації програмно-цільового підходу за допомогою теорії орієнтованого графа («Дерево цілей») та моделей сітьового аналізу, планування та управління можна збудувати систему агрегованого управління економічним кругообігом доходів національної економіки.

Система агрегованого управління процесами регіонального відтворення та процесами відтворення національної економіки дозволяє уточнювати повноваження учасників бюджетного процесу, виходячи з конкретних завдань та підпрограм Національної та регіональних програм людського розвитку, а відповідно до цього – і адресність бюджетних призначень, як економічного важеля державного управління поліпшенням складових Індексу людського розвитку. Відповідно до Методичних вказівок щодо програмно-цільового підходу в бюджетному процесі України перші три частини структури коду програмної класифікації виглядають таким чином:

1) I частина коду (перша, друга і третя цифри коду) – показує головного розпорядника (відповідний код діючої відомчої класифікації видатків державного бюджету);

2) II частина коду (четверта цифра коду) – показує відповідальних виконавців у системі головного розпорядника;

3) III частина коду (п'ята і шоста цифри коду) – показує бюджетну програму в межах одного відповідального виконавця.

Забезпечуючи логічну послідовність у розвитку програмної класифікації бюджетних процесів при розробці Національної та регіональних програм людського розвитку, пропонується, зберігаючи структуру коду, в його IV частині передбачити чотири цифри (сьома, восьма, дев'ята та десята цифри коду):

сьома цифра – буде визначати напрям діяльності в одній бюджетній програмі, який визначено ознакою виділення підпрограм Програми людського розвитку на загальнонаціональному рівні;

восьма цифра – буде розкривати конкретні заходи, які реалізуються у виділеній підпрограмі Програми людського розвитку на загальнонаціональному рівні;

дев'ята цифра – буде визначати напрям діяльності в одній бюджетній програмі, який визначено ознакою виділення підпрограм Програми людського розвитку на регіональному рівні;

десята цифра – буде розкривати конкретні заходи, які реалізуються у виділеній підпрограмі Програми людського розвитку на регіональному рівні.

Завдяки введенню IV частини коду програмної класифікації в бюджетній системі стає можливим здійснення моніторингу процесів та процедур фінансування Національної та регіональних програм людського розвитку. При цьому логічна схема формування регіональних фінансових ресурсів буде включати два етапи:

перший – заявочний, або етап намірів, коли відповідний рівень місцевої влади, не очікуючи контрольних вказівок (рівня показників), визначає обсяги прогнозних видатків відповідно до обсягу та структури власних фінансових ресурсів.

другий – розподільчий, або вирівнювання, на якому визначаються узгоджені обсяги фінансових трансфертів з державного та регіональних бюджетів для досягнення єдиних соціальних стандартів якості життя населення регіонів за критерієм «забезпечення соціальної справедливості».

Перший етап логічної схеми буде реалізовувати принцип автономності у формуванні регіональних фінансових ресурсів, а другий – принцип сумісності як основи міжбюджетних відносин у цілісній та ефективній системі державного управління національною економікою [10, 15].

Застосування програмно-цільового методу формування місцевих бюджетів дозволяє здійснити практичний перехід до оцінки, аналізу та прогнозування Індексу регіонального людського розвитку у сукупності відповідних складових.

Кожному з аспектів людського розвитку *буде відповідати* окремий блок визначених показників, що формують систему відповідних індикаторів людського розвитку регіонів у конкретних підпрограмах Національної та регіональних Програм людського розвитку.

Національна та регіональні програми людського розвитку за своїм складом *повинні включати*:

1. Основні напрямки людського розвитку в державі на 10 років, які будуть визначені у передвиборчих програмах та зверненнях до українського народу кандидатів у Президенти України та у Посланнях Президента України до Верховної Ради України.

2. Оцінки стану, виявлені тенденції та результати моніторингу щорічного виконання Національної та регіональних програм людського розвитку, які будуть здійснюватися Кабінетом Міністрів України.

3. Завдання щодо людського розвитку на плановий період (на 3 і 5 років) за відповідними підпрограмами, які обґрунтовуються у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України та затверджуються Верховною Радою України.

Впровадженню функцій прогнозування, планування та фінансування людського розвитку при формуванні Національної та регіональних програм *повинно передувати* проектування та налагодження складових організаційно-економічного механізму державного управління соціально-економічним розвитком в Україні на основі таких концептуальних положень:

– організатором розробки, координатором та відповідальним виконавцем Національної та регіональних програм людського розвитку **доцільно затвердити** Кабінет Міністрів України, а головним розпорядником бюджетних коштів цих програм – Міністерство фінансів України;

– Національну та регіональні програми людського розвитку **здатні розробляти** Міністерство економічного розвитку та торгівлі України, Міністерство соціальної політики України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, органи правоохоронної системи, Міністерство фінансів України і Державна служба статистики України разом із Національною академією наук України та відомчими науково-дослідними інститутами;

– Національна та регіональні програми людського розвитку на наступні за плановим періоди **обов'язково узгоджуються** зі стратегічними цілями соціально-економічного розвитку держави та регіонів;

– до Програм соціально-економічного розвитку України та регіонів на середньо- та довгостроковий періоди, проектів Державного та місцевих бюджетів України на короткостроковий період у складі проектів Національної та регіональних програм людського розвитку **повинні додаватися** Національний звіт «Про людський розвиток в Україні» та аналітичні матеріали «Регіональний людський розвиток» за попередні періоди порівняно з іншими країнами та територіями;

– проекти Національної та регіональних програм людського розвитку **будуть базуватися** на переліку ключових проблем та пріоритетів соціально-економічного розвитку регіонів на коротко-, середньо та довгострокову перспективу, які **зініційовані та обгрунтовані** центральними і місцевими органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на підставі соціального партнерства та соціальної відповідальності;

– визначення пріоритетів людського розвитку в Національній та регіональних програмах, структури їх взаємозв'язку повинно здійснюватися за принципом побудови міжгалузевого балансу – логічної схеми, у якій показники пріоритетів програм, будучи їх метою, одночасно є індикаторами соціальної ефективності за іншими бюджетними програмами;

– Підпрограми Національної та Регіональних програм людського розвитку **будуть включати** комплекс соціальних заходів, які **повинні передбачатися** у Програмі діяльності Кабінету Міністрів України і **бути спрямовані** на:

а) підвищення вартості кваліфікованої праці;

б) забезпечення права громадян на працю, соціальний захист, освіту, охорону здоров'я, житло;

в) розвиток соціальної інфраструктури та забезпечення доступності до базових соціальних послуг;

г) проведення політики підтримки сімей, материнства та дитинства;

– фінансування Національної програми людського розвитку **повинно здійснюватися** з Державного бюджету України, а регіональних програм – з Державного та місцевих бюджетів України;

– проект основних напрямів бюджетної політики щодо людського розвитку на наступний бюджетний період **доречно ґрунтувати** на прогнозних і програмних документах екологічного, економічного та соціального розвитку регіонів і держави в цілому;

– головні розпорядники бюджетних коштів згідно зі своєю місією **зобов'язані уточнювати** основну мету діяльності і **формувати** бюджетні запити, виходячи з потреб виконання завдань підпрограм Національної та регіональних програм людського розвитку;

– Міністерство фінансів України **спроможне здійснювати** аналіз бюджетних запитів головних розпорядників бюджетних коштів у частині їх відповідності завданням підпрограм Національної та регіональних програм людського розвитку.

На підставі викладених положень організаційно-економічного механізму державного управління людським розвитком стає можливим впровадження системи П (прогнозування), П (програмування), Б (бюджетування) людського розвитку в регіонах та по державі в цілому. Це головна запорука послідовного нівелювання та подальшого усунення деструктивних соціальних явищ в Україні на основі укріплення та розвитку національної системи цінностей у процесі досягнення цілей ХХІ століття.

Перерозподіл повноважень між центральними та місцевими органами влади

Перехід до розробки та реалізації Національної та регіональних програм людського розвитку вимагає проведення перерозподілу повноважень від центральних органів державної влади до місцевих органів самоврядування шляхом розширення їх прав з одночасним підвищенням відповідальності в забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку конкретно-регіону та держави в цілому.

На сьогодні в оцінках ІРЛР фінансування людського розвитку та його моніторинг розглядаються тільки обґрунтуванням видатків місцевих бюджетів на освіту, охорону здоров'я та соціальний захист населення, а також у розрізі трансфертів за різним призначенням з державного бюджету.

Визначення повноважень органів влади різних рівнів у процесі становлення системи державного управління «життям по-новому» **повинно передбачати** розширення переліку аспектів людського розвитку, фінансування яких доцільно здійснювати з місцевих бюджетів адміністративних областей, районів і міст. Ключний орган влади повинен мати можливість здійснювати фінансування тих складових людського розвитку, на функціонування і розвиток яких кожен з них має найбільший вплив.

У бюджетній системі України, як унітарної держави, за роки незалежності створені передумови до оптимізації поєднання бюджетного централізму з бюджетним федералізмом на принципах соціального партнерства та соціальної відповідальності. Так, у сучасних умовах унітарності держави та діючого адміністративно-територіального устрою розширення фінансової самостійності місцевих органів влади в регіональному людському розвитку можна забезпечити на засадах визначення меж бюджетного федералізму в їх органічному поєднанні з можливостями бюджетного централізму.

Розробку регіональних програм людського розвитку у складі Прогнозів і Програм соціально-економічного розвитку регіонів доцільно здійснювати у межах власних та залучених фінансових ресурсів, обсягів та структури яких повинно вистачати для простого регіонального відтворення, насамперед людського потенціалу. Розширене регіональне відтворення людського потенціалу (екстенсивним або інтенсивним шляхом) повинно здійснюватися завдяки соціальним трансфертам з державного бюджету – дотаціям

та субсидіям для забезпечення досягнення єдиних стандартів якості життя населення держави в її різних регіонах.

Фінансова самостійність місцевих органів влади повинна бути регламентована наявною комунальною власністю на землю, ліси та інші природні ресурси, а також заходами щодо зміцнення доходної бази місцевих бюджетів та вдосконалення міжбюджетних відносин держави, адміністративної області, району, міста.

Доцільно додатково узагальнити і переосмислити нормативно-правові та методичні рішення, які визначені чинним законодавством України та пройшли практичну апробацію в ході реалізації українсько-шведського проекту розвитку місцевого самоврядування в м. Ірпені Київської області.

Під час проведення державно-правового експерименту розвитку місцевого самоврядування в м. Ірпені, селищах Буча, Ворзель, Гостомель, Коцюбинське Київської області (з 5 квітня 2001 року по 5 квітня 2005 року) матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування в Ірпінському регіоні були рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, позабюджетні цільові (у тому числі валютні) та інші кошти, земля, природні ресурси, що перебували у комунальній власності територіальних громад міста Ірпеня та селищ Буча, Ворзель, Гостомель, Коцюбинське, а також об'єкти їх спільної власності, що перебували в управлінні Ірпінської міської ради.

Крім того, в ході експерименту виділялися за цільовим призначенням кошти з обласного бюджету, а також кошти, які були одержані від асоціації органів місцевого самоврядування, інші джерела. Була передбачена можливість створення цільового позабюджетного фонду, порядок формування та використання коштів якого визначається відповідним положенням, затвердженим міською радою.

Статтею 21 «Особливості формування місцевих бюджетів» Законом України «Про державно-правовий експеримент розвитку місцевого самоврядування в місті Ірпені, селищах Буча, Ворзель, Гостомель, Коцюбинське Київської області» від 5 квітня 2001 року було передбачено, що:

по-перше, фінансовою основою місцевого самоврядування в Ірпінському регіоні були бюджети міста Ірпеня та селищ Буча, Ворзель, Гостомель, Коцюбинське (місцеві бюджети);

по-друге, доходи місцевих бюджетів формувалися за рахунок власних, визначених законом джерел, що знаходились відповідно на території міста та селищ, а також закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів;

по-третє, для фінансування загальнорегіональних програм та заходів, утримання бюджетних установ і організацій, сфера діяльності яких поширювалася на територію усього регіону, а також для утворення резервного фонду бюджету міста, певна частина коштів з бюджетів селищ передавалася до бюджету міста (відповідно до нормативів, визначених міською радою за погодженням із селищними радами).

На період проведення експерименту до міського та селищних бюджетів зараховувались у повному обсязі податки на доходи фізичних осіб, на промисел, що справлялись на відповідній території.

Особливості справляння податку на додану вартість на території проведення експерименту полягали в тому, що в разі забезпечення органами місцевого самоврядування Ірпінського регіону перевиконання планових надходжень від цього податку до Державного бюджету України, 50% сум їх перевиконання зара-

ховувались до місцевого бюджету. При цьому вони не включались до розрахунків доходної бази місцевого бюджету в процесі фінансового вирівнювання.

Одним з провідних елементів формування місцевих фінансів, які передбачались у ході проведення даного експерименту були доходи від місцевих позик і місцевих лотерей, які могли включатись до позабюджетних коштів так само, як і прибуток, одержаний від проведення громадських робіт на добровільних засадах, а також добровільні внески і пожертвування громадян, підприємств, установ і організацій. Але в ході проведення експерименту не були вирішені проблеми формування комунальної власності та землекористування, не були визначені територіальні кордони експерименту та порядок формування і використання трансфертів з державного та обласного бюджетів, не була запроваджена передбачена законом норма щодо зарахування у місцевий бюджет 50% позапланових надходжень ПДВ з Ірпінського району та ін.

У той же час саме у положеннях цього державно-правового експерименту була закладена можливість мобілізації фінансових ресурсів на тому рівні місцевої влади, яка може забезпечити їх ефективне використання при наданні громадських (або публічних) послуг у соціальній сфері.

Крім того, підвищення фінансової самостійності місцевих органів влади на сучасному етапі повинно базуватися на врахуванні вітчизняного досвіду діяльності Рад народного господарства (РНГ у 1957-1965 рр.) при переважно територіальному принципі керування українською економікою у межах Укррад-наргоспу, розробки Соціальних паспортів адміністративних областей при переважно галузевому принципі керування українською економікою в системі Держплану України, а також впровадження соціальних нормативів створення матеріальної бази об'єктів соціальної сфери, які були кращими за європейські стандарти (м. Славутич Київської області).

Визначення тих ланок бюджетної системи України, які найбільше впливають на ту чи іншу складову людського розвитку, доцільно здійснювати на основі використання так званого структурно-відтворювального підходу до розмежування повноважень центральних та місцевих органів влади в соціально-економічних процесах адміністративно-територіальних утворень держави.

Сутність та зміст структурно-відтворювального підходу полягають у тому, що:

по-перше, регіональний розвиток розглядається як динамічна характеристика регіонального простору, що об'єднує у межах регіонів виробників і споживачів товарів та послуг в єдину органічно цілісну еколого-економіко-соціальну систему. У свою чергу, регіон являє собою просторово-територіальну концентрацію галузей суспільно-господарської діяльності;

по-друге, відтворювальні процеси за масштабами державного управління економікою класифікуються на загальнодержавні (у масштабах національного господарства); територіальні (у межах адміністративно-територіального устрою); галузеві (у рамках галузей економіки та промисловості та за видами економічної діяльності); індивідуальні (у рамках суб'єктів ринку різних форм власності).

У процесі становлення системи державного управління «життям по-новому» повноваження місцевих органів влади в соціально-економічному розвитку відповідних регіонів згідно з адміністративно-територіальним устроєм України доцільно уточнюва-

ти та регламентувати на базі такої класифікації територіальних відтворювальних процесів, які охоплюють:

відтворення матеріальної бази соціальної сфери (житлово-комунальне господарство, освіта, охорона здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення, культура і мистецтво, засоби масової інформації, фізична культура і спорт);

відтворення об'єктів зв'язку, телекомунікацій та інформації;

відтворення виробничої та дорожньо-транспортної інфраструктури;

охорона навколишнього природного середовища та забезпечення комплексного і раціонального природокористування.

Вартісні оцінки територіальних відтворювальних процесів визначають так звані регіональні фінанси, як та частина загальнодержавних фінансів, економічний кругообіг яких забезпечує органічну єдність вартісної та натуральної форм регіонального валового випуску кінцевої продукції та послуг при створенні валової доданої вартості регіону.

Завершеність територіальних відтворювальних процесів має місце в таких межах території, де згідно з об'єктивним розподілом і кооперацією суспільної праці наявні можливості створення кінцевої продукції та послуг із замкнутим виробничо-технологічним циклом. Ознаками завершеності територіальних відтворювальних циклів є фази виробництва, розподілу, обміну й споживання товарів і послуг на даній території.

Повноваження органів влади на різних рівнях державного регулювання національного господарства доцільно регламентувати виходячи з оцінки їх найбільшого впливу на ту чи іншу складову людського розвитку в межах власних та залучених фінансових ресурсів.

Визначення потреб у власних фінансових ресурсах регіону, які утворюють структуру його національного господарства й виражають економічні зв'язки та господарські відносини на території, доцільно здійснювати відповідно до структури територіальних відтворювальних процесів [16, 17].

Формування регіональних фінансів пропонується здійснювати відповідно до принципу автономності, який характеризує рівень завершеності економічного кругообігу територіальних відтворювальних процесів, та згідно з принципом сумісності, який відображає глибину взаємодії загальнодержавних відтворювальних процесів з територіальними.

Регіональні фінанси – це результат взаємодії загальноекономічних, галузевих, територіальних та індивідуальних відтворювальних процесів при формуванні валового внутрішнього продукту національної економіки та валової доданої вартості регіону.

Формування регіональних фінансів пропонується здійснювати відповідно до принципу автономності, який характеризує рівень завершеності кругообігу територіальних відтворювальних процесів, та згідно з принципом сумісності, який відображає глибину взаємодії загальнодержавних відтворювальних процесів з територіальними.

Використання принципу автономності, який розкриває межі бюджетного централізму, та принципу сумісності, який характеризує рівень бюджетного централізму, у формуванні регіональних фінансів забезпечує обґрунтування фінансової самостійності місцевого самоврядування і територіального самоуправління та глибину міжбюджетних відносин на різних рівнях державного управління національною економікою.

Впровадження в теорію та практику державного управління економічної категорії «регіональні фінанси» допоможе, по-перше, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки відтворювальних процесів різних масштабів національного господарства; по-друге, оцінювати рівень їх взаємозалежності і, по-третє, обґрунтовувати глибину їх взаємодії при простому та розширеному регіональному відтворенні.

У кінцевому результаті це буде проводитись шляхом здійснення обґрунтованих розрахунків показників валової доданої вартості (ВДВ) регіонів та валового внутрішнього продукту (ВВП) на національному рівні. У системі національних рахунків ВВП дорівнює загальній сумі ВДВ регіонів з урахуванням сальдо непрямих податків і субсидій.

Досягнення інтенсивного типу регіонального розширеного відтворення (нарощування ВДВ регіону завдяки підвищенню ефективності використання діючого потенціалу або завдяки нарощуванню факторів економічного зростання з одночасним підвищенням ефективності їх використання) буде сприяти економії соціальних трансфертів з державного бюджету. Частику цієї економії (до 50%) доцільно направляти на виплату надбавок або преміальних працівникам виконавчих органів місцевої влади. Друга частина економії соціальних трансфертів з державного або регіонального бюджету (до 50%) стане джерелом формування регіональних фінансових ресурсів.

Такий методологічний підхід до формування регіональних фінансів буде сприяти уникненню перехресних та прихованих субсидій, дотацій та субвенцій і орієнтувати місцеві та центральні органи виконавчої влади на пошук і мобілізацію внутрішніх резервів і нових напрямів саморозвитку, на ініціювання заходів для забезпечення сталого й збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів.

Збалансоване управління сталим розвитком держави на основі системи національних цінностей передбачає у майбутньому визначення того, щоб видатки на утримання і відтворення матеріальної бази соціальної сфери та інфраструктури конкретного регіону забезпечувались власними та залученими фінансовими ресурсами, що акумульовані у місцевому бюджеті, а трансферти з державного бюджету та зведеного бюджету регіонів признавались би в основному для забезпечення єдиних стандартів якості життя населення держави в різних регіонах шляхом співфінансування відтворення матеріальної бази соціальної сфери (див. таблицю).

Тобто якщо пріоритетні завдання соціально-економічного розвитку областей, районів, міст, сіл та селищ будуть обґрунтовуватись згідно із Програмами людського розвитку відповідного регіону, то тоді джерела формування місцевих фінансів повинні визначатись відповідно до повноважень місцевих органів влади в забезпеченні економічного кругообігу територіальних відтворювальних процесів. Показниками фінансування людського розвитку регіону (на 100 тис. населення) будуть суми видатків місцевих бюджетів на кожну складову територіальних відтворювальних процесів.

У сучасних умовах децентралізації влади об'єктивно відсутні фінансове та матеріальне підґрунтя забезпечення відтворення об'єктів зв'язку, телекомунікацій та інформації, а також відтворення виробничої та дорожньо-транспортної інфраструктури на рівні адміністративних областей. Тому співфінансування цих територіальних відтворювальних процесів доцільно здійснювати за рахунок коштів місцевих та Державного бюджету України.

Таблиця
Схема розподілу видаткових повноважень місцевих органів влади у фінансуванні регіонального людського розвитку

Видаткові повноваження в структурі територіальних відтворювальних процесів	Адміністративно-територіальний рівень		
	Область	Район	Місто, село, селище
Освіта	Вища та післядипломна +++		Дошкільна, позашкільна, загально-середня +++
	Професійно-технічна та для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації ++		
Охорона здоров'я	+++	++	+
Соціальний захист і соціальна допомога	+	++	+++
Житлово-комунальне господарство	+	++	+++
Культура, мистецтво і ЗМІ	+	++	+++
Фізична культура і спорт	+	++	+++
Зв'язок, телекомунікації та інформація	++	++	++
Виробнича та дорожньо-транспортна інфраструктура	++	++	++
Комплексне природоохоронне та охорона навколишнього природного середовища	++	++	++

+ – часткове фінансування (до 30%);
 ++ – спільне фінансування (до 50%);
 +++ – провідне фінансування (більше 70%).

Висновки. В умовах капіталізації національної економіки на перший план регіоналізації території України виходять принципи та ознаки ринкової економіки: конкурентоспроможність, підприємницька та інвестиційна привабливість суб'єктів господарювання та регіонів в цілому; наявність стратегії соціально-економічного і людського розвитку, сценаріїв інвестиційного та інноваційного менеджменту; режимів фінансової діяльності регіону, в тому числі для спеціальних (вільних) економічних зон та територій пріоритетного розвитку, а також фінансування людського розвитку за рахунок коштів місцевих та державного бюджетів.

Результати соціально-економічного і людського розвитку територій повною мірою залежать від характеру та ефективності діяльності трьох секторів регіону: громадського, приватного та державного як рівноправних соціальних партнерів. Соціальне партнерство трьох секторів регіону є формою прояву соціального капіталу території, насамперед освіченості населення, його здоров'я і культури, історичної спадщини, які є провідними складовими системи національних цінностей.

Регіональний розвиток в умовах соціального партнерства буде базуватись на спільному створенні привабливого бізнес-клімату на території на основі плідної співпраці між громадськістю, бізнесом та органами місцевого самоврядування. Комплексність регіонального розвитку полягає у створенні еколого-, соціально-, економічно ефективних масштабів господарської діяльності на конкретній території, що забезпечує підвищення добробуту населення, його освіченості та якості життя.

В Україні в основу цивілізаційного процесу покладені основні положення Концепції людського ро-

звитку на національному та регіональному рівні. Метою державного управління «життям по-новому» стає відродження та розвиток національної системи цінностей.

Основною механізмом державного управління «життям по-новому» в умовах децентралізації влади покликані стати принципи взаємодії бюджетного централізму з бюджетним федералізмом:

принцип відповідності – видаткові повноваження центральних та місцевих органів влади в соціально-економічних процесах повинні бути адекватними структурі та взаємодії загальнодержавних, галузевих, територіальних та індивідуальних відтворювальних процесів;

принцип розвитку – бюджетна система України повинна бути орієнтована на створення соціальної держави та її ефективне функціонування і розвиток;

принцип відтворення – просте регіональне відтворення доцільно здійснювати у межах власних фінансових ресурсів регіону, а розширене – за рахунок міжбюджетних трансфертів, призваних забезпечити досягнення єдиних стандартів якості життя населення держави на даній території.

Провідними складовими механізмом державного управління «життям по-новому» в умовах децентралізації влади покликані стати:

глобальний, національний та регіональний вимір життя в Україні;

розробка Національної та регіональних програм людського розвитку;

перерозподіл повноважень між центральними та місцевими органами влади.

Сталий збалансований екологічний, соціальний і економічний розвиток регіону повинен забезпечуватись відповідністю обсягів та структури фінансових ресурсів місцевих органів влади, бізнесу і організованої громадськості в динаміці та структурі територіальних відтворювальних процесів, які забезпечують завершеність територіальних виробничо-технологічних циклів з випуску продукції та надання послуг.

Впровадження системи П (прогнозування), П (програмування), Б (бюджетування) людського розвитку в регіонах та по державі в цілому передбачає розробку соціальних нормативів і стандартів життя населення України, а також норм фінансового забезпечення видатків державного та місцевих бюджетів (державне управління; освіта; охорона здоров'я; соціальний захист і соціальне забезпечення; культура і мистецтво; фізична культура і спорт, гарантованих послуг житлово-комунального господарства та засобів масової інформації) на основі державно-приватного партнерства.

У заключному розділі V «Контроль за дотриманням бюджетного законодавства та відповідальність за порушення бюджетного законодавства» оновленого Бюджетного кодексу України рекомендується розробити «Основні положення щодо впровадження відповідальності вищих органів державної і місцевої влади та органів місцевого самоврядування за недофінансування за нормативами фінансової (бюджетної та приватного співфінансування) забезпеченості Національної та регіональних програм людського розвитку».

Основними напрямками подальшого висвітлення наукових доробок у сфері створення цілісної та ефективної системи управління національною економікою є розкриття таких провідних складових механізму державного управління «життям по-новому», як наукове та освітянське забезпечення функцій і процесів управління, їх кадрове та законодавче забезпечення.

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар до Бюджетного кодексу України [Текст] / кол. авторів [наук. редакція В.Ф. Столярова]. – 2-ге вид., доп. та перероб. – К.: ДНУ АФУ; УДУФМТ, 2011. – 560 с.
2. Human Development Report 1993. – Published for the United Nations Development Programme (UNDP). – New York: One United Nations Plaza New York; Oxford: Oxford University Press, 1993. – www.undp.org.
3. Human Development Report 2013. The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World. – Published for the United Nations Development Programme (UNDP). – New York: One United Nations Plaza New York; Oxford: Oxford University Press, 2013. – www.undp.org.
4. Регіональний людський розвиток [Електронний ресурс] // Статистичний бюлетень. – Київ: Державна служба статистики України, 2012. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/katalog/kat_u/2012/08_2012/zb_rlr_2011.zip.
5. Зыбарева О.В. Тенденции экономической преступности в регионах Украины как формы проявления девиантной социализации [Электронный ресурс] / О.В. Зыбарева, О.В. Шинкарьук // Вопросы современной экономики. Вып. №3. – М.: Издательский дом «Научное обозрение», 2013. – Режим доступу: <http://economic-journal.net/2013/10/056/>.
6. Регіональний людський розвиток [Електронний ресурс] // Статистичний бюлетень. – Київ: Державна служба статистики України, 2013. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/katalog/kat_u/2013/08_2013/zb_rlr_2012.zip.
7. Людський розвиток в Україні: можливості та напрями соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія) [Текст] / За ред. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006. – 356 с.
8. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз (колективна монографія) [Текст] / За ред. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2007. – 328 с.
9. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір (колективна монографія) [Текст] / За ред. Е.М. Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2008. – 316 с.
10. Калашнікова Л.М. Формування регіональних фінансів. Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Л.М. Калашнікова [Текст]. – Нац. акад. держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2004. – 19 с.
11. Столяров В.Ф. Методологія розробки програм та бюджету регіону в контексті людського розвитку [Текст] / В.Ф. Столяров, О.В. Шинкарьук // Збірник наукових праць. – Вип. 6. Економічні науки. – Чернівці: Книги–XXI, 2010. – С. 55-65.
12. Столяров В.Ф. Методологія бюджетування людського розвитку в Україні [Текст] / В.Ф. Столяров, О.В. Шинкарьук // Збірник наукових праць. – Вип. 8. Економічні науки. – Чернівці: Книги–XXI, 2012. – С. 17-35.
13. Шинкарьук О.В. Формування фінансової безпеки регіонального людського розвитку [Текст] / О.В. Шинкарьук, В.Ф. Столяров // Сборник научных трудов SWorld. Материалы международной научно-практической конференции «Современные проблемы и пути их решения в науке, транспорте, производстве и образовании 2012». – Вып. 4. Том 33. – Одесса: КУПРИЕНКО, 2012. – ЦИТ. 412-1295. – С. 84-87.
14. Шинкарьук О.В. Сутність та складові фінансової безпеки людського розвитку в Україні: відтворювальний підхід / О.В. Шинкарьук, В.Ф. Столяров // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». – 2013. – №1 (18). – С. 27-33.
15. Столяров В.Ф., Шинкарьук О.В. Основи оцінки фінансової безпеки регіонального людського розвитку в контексті стратегії економічних реформ [Текст] // Збірник наукових праць. – Вип. 9. Економічні науки. – Чернівці: Книги–XXI, 2013. – С. 76-89.
16. Дронік С.В. Методичні основи формування балансу фінансових ресурсів регіону: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.02.03 / С.В. Дронік [Текст]. – Н.-д. екон. ін-т М-ва економіки України. – К., 1999. – 16 с.
17. Кукарцева С.В. Механізм забезпечення комплексності регіонального розвитку промисловості: Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.07.01 / С.В. Кукарцева [Текст]. – Економіка промисловості / Київський національний університет технологій та дизайну. – Київ, 2006. – 19 с.

Л. І. Тараш
д-р екон. наук

І. П. Петрова
м. Донецьк

МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ І ПРИВАТНОГО СЕКТОРУ

Партнерська взаємодія держави та суб'єктів приватного сектору на засадах державно-приватного партнерства передбачає створення механізму реалізації, який має на меті підвищення ефективності, прозорості й об'єктивності прийняття інвестиційних рішень, оптимізацію витрат у мінливих умовах ринкової економіки та досягнення бажаного результату для обох учасників. Для ефективного формування механізму реалізації державно-приватного партнерства (ДПП) необхідно визначитися зі складовими, які

утворюють цілісну систему партнерської взаємодії держави та суб'єктів приватного сектору.

Практика реалізації механізму ДПП у зарубіжних країнах має різні особливості у формуванні структурних елементів і процедур щодо концептуального, інституційного й методичного забезпечення партнерської взаємодії держави і бізнесу. Тому міжнародні організації з питань підтримки та розвитку ДПП проводять моніторинг міжнародного досвіду реалізації механізмів партнерської взаємодії держави і бізнесу та на основі цих досліджень розробляють рекоменда-